

Белей Світлана Іванівна

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри управління проектами та безпеки підприємства
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича*

Белей Светлана Ивановна

*кандидат экономических наук,
доцент кафедры управления проектами и безопасности предприятия
Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича*

Belei Svitlana

*Candidate of Economic Sciences, Docent
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University*

Когут Назарій Олегович

*студент
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*

Когут Назарий Олегович

*студент
Черновицкого национального университета имени Юрия Федьковича*

Kohut Nazariy

*Students of the
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University*

Яновський Михайло Михайлович

*студент
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*

Яновский Михаил Михайлович

*студент
Черновицкого национального университета имени Юрия Федьковича*

Yanovskyi Mykhailo

*Students of the
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University*

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

ВЛИЯНИЕ ГЛОБАЛИЗАЦИИ НА ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ УКРАИНСКИХ ПРЕДПРИЯТИЙ

THE IMPACT OF GLOBALIZATION ON ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINIAN ENTERPRISES

Анотація. У статті досліджується вплив глобалізації на економічний розвиток вітчизняних підприємств. Розкрито основний напрям впливу глобалізації на національні компанії, а саме поширення транснаціонального капіталу. Описано особливості розвитку вітчизняних підприємств. Проаналізовано переваги та недоліки впливу глобалізаційних процесів на розвиток національних підприємств. Перераховані проблеми компонентів економічного характеру стало розвитку, а саме виробничої, фінансової, інноваційно-інвестиційної та маркетингової складової. Надано рекомендації щодо вирішення даних проблем. Був використаний метод дедукції, а також проводився аналіз минулих досліджень даної тематики.

Ключові слова: глобалізаційні процеси, розвиток підприємства, транснаціоналізація, проблеми сталоного розвитку.

Анотація. В статті досліджується вплив глобалізації на економічне розвиток вітчизняних підприємств. Розкрито основне напрямлення впливу глобалізації на національні компанії, а саме розповсюдження транснаціонального капіталу. Описано особливості розвитку вітчизняних підприємств. Проаналізовані переваги та недоліки впливу глобалізаційних процесів на розвиток національних підприємств. Перераховані проблеми компонентів економічного характеру сталого розвитку, а саме виробничої, фінансової, інноваційно-інвестиційної та маркетингової складової. Дані рекомендації по вирішенню цих проблем. Було використано метод дедукції, а також проведено аналіз минулих досліджень даної тематики.

Ключові слова: глобалізаційні процеси, розвиток підприємства, транснаціоналізація, проблеми сталого розвитку.

Summary. The article examines the impact of globalization on the economic development of domestic enterprises. The main direction of the globalization influence on national companies is revealed, namely the spread of transnational capital. The features of development of domestic enterprises are described. The advantages and disadvantages of the influence of globalization processes on the development of national enterprises are analyzed. The listed problems of components of an economic nature have become development, namely production, financial, innovation, investment and marketing component. Recommendations for solving these problems were given. The method of deduction was used, as well as the analysis of past studies of this topic.

Key words: globalization processes, enterprise development, transnationalization, problems of sustainable development.

Постановка проблеми. Сучасна світова економіка дедалі інтенсивніше глобалізується. Цю новітню тенденцію розвитку суспільства досліджують різні наукові школи, хоч єдиного визначення терміна «глобалізація» поки ще немає. Усе ж узагальнюючи відомі підходи, можна сказати, що глобалізація становить комплексне геополітичне, гео економічне і геокультурне явище, яке справляє потужний вплив на всі сторони життєдіяльності суспільства. В основі глобалізації лежить розвиток світових ринків товарів, послуг, праці і капіталу. Даний процес позначений інтенсифікацією руху капіталу, що направляється у найприбутковіші галузі національних економік, швидким розвитком фінансових ринків, які генерують потужні фінансові потоки, активізацією ринку фінансових інновацій і загалом інноваційного процесу, в ході якого створюються і поширюються інновації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Певні аспекти даної тематики досліджували такі вітчизняні науковці, як: М. Бердар, І. Біла, О. Гончар, О. Діба, О. Князева, В. Липов, Е. Пахуча, В. Синчак, В. Стадник та ін. Однак, не все в цьому питанні є досліджене, і ми спробуємо краще пізнати суть впливу глобалізаційних процесів на вітчизняні підприємства.

Формулювання цілей статті. Дослідження сутності та змісту стратегій розвитку промислових підприємств, визначення основних маркетингових інструментів формування стійких конкурентних переваг промислових комплексів у контексті активних глобалізаційних і євроатлантичних процесів.

Виклад основного матеріалу. Термін «глобалізація», не зважаючи на нетривалу історію, останні десятиріччя привертає все більшу увагу вчених економістів. Глобалізація є тривалим процесом інтеграції національних економік світу, виступає складним явищем їх взаємозалежності, що виникає у зв'язку з обміном товарів і послуг та потоками

капіталів. Варто зазначити, що явище глобалізації є всеохоплюючим, оскільки зачіпає практично всі сфери суспільного життя — економіку, політику, ідеологію, соціальну сферу, культуру, екологію, безпеку тощо [3, с. 50].

Глобалізація, на думку глобалістів, є неминучим результатом розвитку суспільства, об'єктивним суспільно-економічним процесом, основу якого утворює міжнародний рівень усупільнення економіки, здатність національних і міжнародних організацій враховувати світові ресурси і можливості економіки, світові людські, матеріальні і фінансові ресурси і їх взаємодію.

Козака В. зазначив, що глобалізація позначається на якісній трансформації зв'язків між макроекономічними змінними і призводить до істотних структурних зрушень у напрямку розширення конкуренції та підвищення гнучкості економіки. На його думку, підвищення гнучкості економіки спричинюється прямим тиском глобальної конкуренції на зниження цін, що передається усім країнам каналами дедалі більшої відкритості та через пристосування макроекономічних органів до викликів глобалізації [1, с. 29].

Глобалізація безпосередньо впливає на вітчизняні підприємства, їхній розвиток. Поняття «розвиток підприємства» є досить багатограним. У цілому, виділяють три основні підходи до розуміння розвитку. Так, згідно з першим підходом розвиток розглядається через вивчення і виділення властивостей систем, що розвиваються у просторі і часі [6, с. 4].

Другий підхід визначає розвиток як процес формування нової відкритої системи, який виражений у якісній зміні складу, структури і способу функціонування системи, що виявляється у кризовій формі і спрямований на досягнення цілей підприємства.

Третій підхід заснований на розумінні розвитку як унікального процесу трансформації відкритої системи в просторі та часі, що характеризується постійною зміною цілей його існування шляхом

формування нової відкритої системи і переходом його на нову траєкторію розвитку [6, с. 5].

Основними складовими поняття розвитку підприємства є кількісні та якісні зміни, процесний характер, довготривалість, збільшення потенціалу підприємства, внутрішня інтеграція підприємства, адаптація до зовнішнього середовища тощо. Отже, підприємство знаходиться під впливом зовнішнього середовища, сучасним проявом якого є глобалізація.

В умовах глобалізації змінюється зовнішнє середовище діяльності суб'єктів господарювання, зокрема — національні ринки споживчих товарів та ресурсів щоразу більше інтегруються та включаються в єдиний світовий ринок, на якому іноземні фірми діють на рівних правах із національними, а передача інформації, розрахунки здійснюються через Інтернет в режимі реального часу — обсяг і умови реалізації товарів значною мірою визначаються ще до початку виробництва, на підставі довгострокових контрактів із замовниками — у загальному обсязі запропонованої на ринку продукції більшу частку займають послуги, науково-технічні розробки, складні технічні комплекси, а не матеріальні блага — ціни визначаються витратами на одиницю споживчого ефекту, а не продукції — у структурі витрат виробництва збільшується частка трансакційних, спрямованих в інші сфери діяльності, та авансованих витрат.

Основним напрямом впливу глобалізації на розвиток національних підприємств є поширення транснаціонального капіталу. Під транснаціоналізацією виробництва і капіталу вчені розуміють нові явища, якісні зміни, що відбуваються у світовій економіці, а саме: розвиток та зростання кількості та активності транснаціональних корпорацій і транснаціональних банків. Іншими словами, транснаціоналізація — це новий етап процесу інтернаціоналізації світового господарства, який визначається зміною характеру залучення країн та підприємств у міжнародний поділ праці, що виражається в інтернаціоналізації науково-технічного прогресу та процесу виробництва, за якого світовий ринок встановлює стандарти якості й техніко-економічні показники продукції, що випускається як материнською компанією, так і її філіями та дочірніми компаніями [9, с. 94].

Глобалізаційні процеси створюють необхідність осмислення та визначення їх наслідків для функціонування підприємництва. Основними особливостями розвитку вітчизняного підприємництва в умовах глобалізації є:

1. Слабкість інвестиційно-інноваційна складової розвитку вітчизняних підприємств, що створює додаткові загрози в умовах глобалізації. Загальновідомо, що іноземний капітал значною мірою здатний забезпечити економічне зростання як розвинених країн, нових індустріальних держав, так і країн із трансформаційною економікою, в разі забезпечення розвитку наукомістких галузей та підвищенні інноваційного потенціалу господарюючих суб'єктів.

2. Зміна під впливом глобалізації регулюючих функцій держави в економіці. Науковці зазначають, що держава є одним із суб'єктів, що впливає на глобалізаційні процеси. Глобалізація як об'єктивний процес призводить до зменшення сфер впливу держави в сфері захисту національних господарюючих суб'єктів, уповільнення і нівелювання ефекту від її заходів, направлених на відстоювання вітчизняних інтересів, пристосування економічної політики до вимог глобальних ринків.

3. Посилення впливів транснаціональних компаній на розвиток вітчизняного підприємницького сектору. Вплив розвинених країн на економіку інших країн є можливий за рахунок поширення діяльності саме транснаціональних компаній.

4. Збільшення залежності розвитку вітчизняного підприємницького сектору від іноземного капіталу в банківській сфері. Дестабілізація процесів кредитування підприємницького сектору стала одним із вагомих наслідків фінансової кризи 2008–2009 років. Посткризовий період пов'язаний із пом'якшення негативних проявів кризових явищ в банківській сфері, одним із яких є зменшення залежності вітчизняного банківського сектору від світової кон'юнктури, а також вирішення проблем порушення стійкості банківської системи та втрати контролю над нею [8, с. 267].

До позитивного впливу глобалізації на розвиток міжнародних економічних відносин можна віднести наступні аспекти: глобалізація сприяє поглибленню спеціалізації і міжнародного поділу праці, що впливає на підвищення рівня життя населення і розширення життєвих перспектив; економія на масштабах виробництва, що може призвести до скорочення витрат і зниження цін, а отже і до економічного зростання; вигреш від вільної торгівлі на взаємовигідній основі, що задовольнить всі сторони; підсилення конкуренції, що дасть стимул для розвитку нових технологій та їх розповсюдження; зростання рівня продуктивності праці, на основі раціоналізації виробництва та розповсюдження передових технологій; дає можливість мобілізувати фінансові ресурси, оскільки інвестори можуть використовувати ширший фінансовий інструментарій на збільшеній кількості ринків [4, с. 113].

До недоліків глобалізації відносять насамперед: переваги глобалізації розподіляються нерівномірно, перш за все, між промислово розвинутими країнами і лише в другу чергу охоплюють країни, що розвиваються; розгортання процесів глобалізації в рамках сучасного міжнародного поділу праці загрожує заморозити нинішнє положення менш розвинутих країн; відбувається не вирівнювання доходів, а скоріше їх поляризація, тобто країни, що швидше розвиваються, входять в коло заможних держав, а бідні країни все більше відстають від них; локальні економічні коливання бо ж кризи в одній країні можуть мати регіональні або і глобальні наслідки [5, с. 111].

Економічний характер проблем сталого розвитку підприємств пов'язано з виробничою, фінансовою, інноваційно-інвестиційною та маркетинговою компонентами. Дослідження цих компонент є дуже важливим, оскільки сталий економічний розвиток підприємства є результатом вмілого, прорахованого управління всією сукупністю виробничо-господарських факторів, що визначають результати діяльності підприємства. Також сталий економічний розвиток підприємства обумовлений наявністю коштів для безперервності саморозвитку, можливості підприємства сприймати інноваційні процеси суспільства та у більшості визначається активністю маркетингової діяльності.

До проблем виробничого характеру можна віднести: зношеність та застарілість технологічного і технічного обладнання підприємств; не повне використання виробничих потужностей підприємств; низька якість матеріально-технічного постачання; недостатній рівень професіоналізму кадрів для контролю за якістю виготовленою продукції (наданих послуг) та інші.

До проблем фінансового характеру можна віднести: нестійкий рівень платоспроможності підприємств; нераціональне використання фінансових ресурсів; брак коштів на придбання новітніх технологій та технічних пристроїв; високий рівень залежності від залучених та позикових коштів та інші.

До проблем інноваційно-інвестиційного характеру можна віднести: недостатня поінформованість

фахівців щодо можливостей наявних інноваційних систем, технологій та техніки; низька інвестиційна активність; повільне впровадження у виробничу діяльність новітніх технологій та інші.

До проблем маркетингового характеру можна віднести: недостатність уваги організації маркетингової діяльності; недостатній рівень професіональних та висококваліфікованих фахівців у сфері маркетингу; недостатність практики емпіричного і фахового досвіду при прийнятті рішень щодо стратегії розвитку та інші [7, с. 204].

Для вирішення проблем даного характеру підприємствам необхідно бути націленим на виконання стратегічних задач національної економіки в цілому; відтворювальний процес повинен відповідати динаміці потреб макросистеми; мати вагому ступінь самостійності й автономності та володіти адекватною системою управління; володіти певним потенціалом, необхідним до самоорганізації та саморозвитку.

Висновок. Сучасні умови глобалізації доводять необхідність серйозного переосмислення проблем та перспектив участі вітчизняного підприємницького сектору у світовому просторі. Ці процеси для будь-якої країни світу, в тому числі і України, повинні зумовлюватися економічною і соціальною доцільністю, призводити до стимулювання розвитку її господарюючих суб'єктів, розкривати увесь їх потенціал, супроводжуватися активною та стійкою позицією держави в сфері захисту національних інтересів.

Література

1. Бердар М. Вплив глобалізації на інноваційно-інвестиційний розвиток підприємництва / М. Бердар // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. — 2012. — Вип. 132. — С. 28–32.
2. Біла І. С. Особливості розвитку вітчизняного підприємницького сектору в умовах глобалізації / І. С. Біла, Т. В. Швед // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18: Економіка і право. — 2012. — Вип. 18. — С. 11–19.
3. Гончар О. Розробка стратегії розвитку потенціалу підприємства за умов глобалізації та євроінтеграції / О. Гончар // Економіст. — 2015. — № 1. — С. 49–52.
4. Діба О. М. Інноваційний розвиток підприємств в умовах глобалізації / О. М. Діба // Стратегія економічного розвитку України. — 2018. — № 42. — С. 111–118.
5. Князева О. А. Проблеми сталого розвитку підприємств в умовах глобалізації / О. А. Князева, М. А. Дем'янчук // Економічний вісник університету. — 2015. — Вип. 25(1). — С. 110–117.
6. Липов В. В. Конкурентна стратегія розвитку України в умовах глобалізації. II. Конкурентна стратегія інтеграції України у міжнародний економічний простір / В. В. Липов // Економіка України. — 2018. — № 4. — С. 3–17.
7. Пахуча Е. В. Вплив глобалізаційних процесів на розвиток міжнародних економічних відносин / Е. В. Пахуча // Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки. — 2017. — № 3. — С. 202–208.
8. Синчак В. П. Науково-світоглядні орієнтири соціально-економічного розвитку держави в умовах глобалізації / В. П. Синчак, Д. А. Арзянцева, Н. П. Захаркевич // Університетські наукові записки. — 2018. — № 1. — С. 265–280.
9. Стадник В. В. Підприємницькі структури промислового сектора економіки України: стан і перспективи розвитку в умовах глобалізації / В. В. Стадник, В. О. Мукомела-Михалець // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. — 2017. — № 4. — С. 93–99.